

CENTRUM PRAW KOBIEC (CPK)
FUNDACJA IM. STEFANA BATOREGO (FSB)
FUNDACJA UNIWERSYTECKICH PORADNI PRAWNYCH (FUPP)
HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA (HFPC)
PARLAMENT STUDENTÓW RP
POLSKIE STOWARZYSZENIE EDUKACJI PRAWNEJ (PSEP)
ZWIĄZEK BIUR PORAD OBYWATELSKICH (ZBPO)

Warszawa, 14 lutego 2005 r.

Mecenas **Andrzej Kalwas**

Minister Sprawiedliwości

Prokurator **Beata Mik**

Dyrektor Departamentu Legislacyjnego

Sędzia **Małgorzata Szcząska**

Przewodnicząca Zespołu do opracowania projektu ustawy o pomocy prawnej dla najuboższych obywateli

Naczelnik Wydziału Adwokatury, Radców Prawnych, Biegłych i Tłumaczy Przysięgłych

Szanowni Państwo

W nawiązaniu do przekazanego projektu ustawy o dostępie do pomocy prawnej, zgodnie z dotychczasowymi uzgodnieniami, przesyłamy nasze uwagi.

Dziękujemy za zaproszenie na spotkanie Zespołu, podczas którego będziemy mogli szerzej omówić i uzasadnić nasze stanowisko i proponowane zmiany.

Uwagi do „PROJEKTU USTAWY O DOSTĘPIE DO POMOCY PRAWNEJ”

Uwagi wstępne

Środowisko organizacji społecznych z zadowoleniem przyjęło inicjatywę Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie uregulowania dostępu do informacji, poradnictwa i pomocy prawnej.

1. Naszym zdaniem jest to pierwszy ważny krok na drodze do stworzenia systemowych rozwiązań w dziedzinie dostępu do pomocy prawnej.
2. Między innymi z tego powodu popieramy pomysł stworzenia Krajowego Centrum i Rady Koordynacyjnej, które w przyszłości mogą prowadzić i koordynować prace nad dalszą reformą systemu.
3. Niezbędna wydaje się potrzeba takich dalszych prac systemowych, niezależnie od prac nad tą ustawą, w celu skoordynowania zwalniania od ponoszenia kosztów i udzielania pomocy prawnej w różnych postępowaniach.
4. Proponujemy rozważenie zlecenia już teraz Komisjom Kodyfikacyjnym Prawa Cywilnego i Karnego działającym przy Ministrze Sprawiedliwości rozpoczęcia prac nad stworzeniem takiego przyszłościowego całościowego rozwiązania.

Propozycje zmian w projekcie ustawy

(BPP – Biuro Pomocy Prawnej)

1. Proponujemy, aby w art. 2 i 3 rozdzielić podstawową pomoc prawną na:
  - **informację prawną:** „informację o obowiązującym stanie prawnym, w tym o ustawach i innych aktach normatywnych, o prawach i obowiązkach oraz o sposobie i podmiocie właściwym do załatwienia danej sprawy” oraz
  - **pomoc prawną:** „udzielenie zindywidualizowanej porady prawnej oraz opracowanie projektów dokumentów prawnych”.

2. Proponujemy przyznanie dostępu **do informacji prawnej** dla wszystkich, bez zastosowania kryterium majątkowego, np.: udostępnianie przepisów prawnych (stanowisko komputerowe z dostępem do bazy aktów prawnych), poradników, ulotek, wzorów pism, itp. Na organach Państwa spoczywa obowiązek informowania obywateli bez względu na ich dochody. BPP byłyby do tego celu znakomitym miejscem.

3. Proponujemy stworzenie możliwości złożenia wniosku o przyznanie pomocy prawnej przy wykorzystaniu formy listownej i, w przypadku przyznania, udzielanie porad przy wykorzystaniu formy listownej (także pocztą elektroniczną), telefonicznej czy innych zdobyczy techniki. Duża odległość między siedzibą BPP a miejscem zamieszkania osoby zainteresowanej może utrudniać kontakt z biurem. Wykorzystanie innych niż osobiste spotkanie możliwości ułatwiłoby także pracę biura.

4. Proponujemy opracowywanie oraz udostępnianie informacji o działalności BPP oraz druków, wniosków, kwestionariuszy poprzez ośrodki pomocy społecznej, sądy, organy gmin, organizacje społeczne itp.

5. Proponujemy podniesienie granicy dochodu, od którego zależy uzyskanie pełnego zwolnienia od kosztów pomocy prawnej (art. 5) do 150% kwot określonych w przepisach o pomocy społecznej; przy dochodach od 150% do 200% proponujemy zwolnienie od ponoszenia kosztów pomocy prawnej w 50%. W przypadku podstawowej pomocy prawnej oznaczałoby to konieczność określenia ryczałtowych opłat za porady.
6. Proponujemy wprowadzenie podstawowej opłaty manipulacyjnej w wysokości 6 złotych (np. znak opłaty sądowej), którą ponosiliby wszyscy korzystający z pomocy prawnej (prócz dostępu do informacji prawnej). Przyjęcie takiego rozwiązania nie blokowałoby dostępu osób ubogich a jednocześnie ograniczyłoby nadużywanie korzystania z porad przez osoby uprawnione.
7. Proponujemy, aby w przypadku istnienia podejrzenia naruszenia standardów wykonywania zawodu i zasad etyki zawodowej przez prawnika udzielającego pomocy prawnej (adwokata, radcę prawnego) Kierownik BPP informował o tym rzecznika dyscyplinarnego ORA lub OIRP.
8. Proponujemy także wprowadzenie możliwości skreślenia, na określony czas, adwokata, radcy prawnego z listy udzielających pomoc prawną, prowadzonej przez biura (kierownik BPP) w przypadku nie wywiązywania się z obowiązków, naruszania standardów wykonywania zawodu i zasad etyki zawodowej.
9. Po przyznaniu prawa pomocy kwalifikowanej proponujemy wprowadzenie możliwości wyboru przez klienta konkretnego adwokata i radcy prawnego z listy prowadzonej przez BPP.
10. Proponujemy stworzenie Funduszu Pomocy Prawnej, którego dysponentem byłoby Krajowe Centrum, a środki z funduszu przeznaczone byłyby na działanie systemu pomocy prawnej. Na konto tego Funduszu

można by przekazywać środki z opłaty podstawowej, darowizn i zapisów. Wzorem Francji – konto Funduszu mogłoby być tym kontem, na które wpłacano by środki tytułem kaucji czy zabezpieczeń majątkowych, a które dotychczas były wpłacane do kasy sądów. Odsetki od zgromadzonych wpłat zasiląby Fundusz.

11. Proponujemy wprowadzenie obowiązku zorganizowania przez BPP dyżurów w siedzibach sądów rejonowych co najmniej raz na dwa tygodnie. Dodatkowo powinno się stworzyć możliwość odbywania takich dyżurów przez pracowników BPP w zakładach karnych i aresztach śledczych, ośrodkach dla uchodźców, ośrodkach strzeżonych dla uchodźców, aresztach w celu wydalenia oraz innych instytucjach o charakterze izolacyjnym. Powołanie BPP w siedzibach sądów okręgowych ograniczy fizyczny dostęp do nich osób zamieszkałych w miejscach od tych siedzib oddalonych. Odbywanie przez pracowników BPP dyżurów w siedzibach sądów rejonowych ułatwiłoby kontakt z biurem (podczas dyżuru pracownik BPP mógłby udzielać informacji o kryteriach jakie trzeba spełnić by uzyskać pomoc prawną, mógłby sam takiej pomocy udzielać, ale też mógłby umówić zainteresowanego na spotkanie w siedzibie BPP w konkretnym terminie).
12. Proponujemy uznanie, że decyzja o przyznaniu prawa pomocy oznacza automatyczne zwolnienie od ponoszenia kosztów sądowych. Powyższe uwolni sędziów od dodatkowej pracy, a z pewnością to zwolnienie byłoby i tak tym osobom przyznane.
13. Proponujemy w art. 7 ust. 3) wykreślić podpunkty a), c), d) oraz w pkt f) skreślić „spraw podatkowych i”.
Czyli znieść ograniczenia przedmiotowe – w zakresie ograniczeń dot. sporządzania umów, skargi konstytucyjnej, podatków i działalności gospodarczej. Nie widzimy bowiem powodów, żeby w tego rodzaju sprawach ograniczać osobom spełniającym kryterium dochodowe dostępu do pomocy prawnej.

14. Proponujemy w art. 9 ust 3 dopisać pkt. 8) o następującej treści: „współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz dostępu obywateli do informacji i pomocy prawnej;”. W zakresie działania BPP znajduje się odpowiedni zapis (art. 14), proponujemy go powtórzyć w przypadku zakresu działania Krajowego Centrum. Jednocześnie proponujemy zastąpienie zwrotu (art.14) „organizacjami pozarządowymi zajmującymi się udzielaniem pomocy prawnej” na zwrot „organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz dostępu obywateli do informacji i pomocy prawnej”, bowiem nie wszystkie organizacje działające na tym polu udzielają bezpośrednio pomocy prawnej (a, na przykład, wspierają takie organizacje).
15. Tak samo proponujemy zmienić zapis art. 18 ust. 1 pkt 2) na: „organizacje pozarządowe działające na rzecz dostępu obywateli do informacji i pomocy prawnej;”
16. Proponujemy, aby w art. 9 ust 3 dopisać pkt 9) o następującej treści: „opracowywanie standardów pracy, materiałów informacyjnych, programów szkoleń pracowników BPP.”. Dzięki takiej dodatkowej kompetencji Krajowego Centrum powstawałyby rozwiązania zestandaryzowane w skali kraju.
17. Proponujemy do zakresu działania Rady Koordynacyjnej dopisać w art. 17 ust. 2 pkt. 8) o następującej treści: „konsultowanie standardów pracy, materiałów informacyjnych, programów szkoleń pracowników BPP.”.
18. Proponujemy w art. 14 dodać ust. 2) o następującej treści: „Biuro pomocy prawnej może zlecać instytucjom społecznym, w szczególności fundacjom, stowarzyszeniom, studenckim poradniom prawnym, oraz innym organizacjom pozarządowym świadczenie podstawowej pomocy prawnej”. Zasady i tryb przekazywania środków finansowych na świadczenie podstawowej pomocy prawnej przez wymienione organizacje można wzorować na rozwiązaniach przyjętych przez ustawę o organizacjach

pożytku publicznego i wolontariacie. Szczegółowy tryb oraz kryteria, jakie spełniać muszą organizacje określałby, po zasięgnięciu opinii Rady Koordynacyjnej, Minister Sprawiedliwości w rozporządzeniu.

19. Proponujemy, aby w art. 18 ust 1 dopisać pkt 5) „Rzecznika Praw Obywatelskich”.
20. Proponujemy, aby w art. 20 ust. 2 pkt. 3) wykreślić słowa „lub administracyjne”. W tej zmianie proponujemy aby pracownikiem pomocy prawnej mógł być tylko absolwent prawa, a nie absolwent kierunków administracyjnych.
21. Proponujemy w art. 20 ust. 3 dodać pkt. 5) „posiada co najmniej tytuł doktora nauk prawnych.”.
22. Proponujemy poszerzyć możliwość wolontariatu w BPP o studentów kierunków prawniczych poprzez dopisanie w art. 30 w ust. 2 po słowie „radcowskich” słowa „oraz studentów kierunków prawniczych”.
23. Pragniemy także wskazać na potrzebę szczegółowego uregulowania zasad dostępu do pomocy prawnej cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy, a także cudzoziemców umieszczonych w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców oraz aresztach w celu wydalenia, w sprawie których toczy się postępowanie o wydalenie z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Uwagi nie dotyczą cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy, pobyt tolerowany oraz zezwolenie na osiedlenie się, w stosunku do których proponujemy utrzymanie rozwiązań zawartych w projekcie ustawy. Naszym zdaniem najkorzystniejszym rozwiązaniem byłoby wyodrębnienie przepisów szczególnych, odnoszących się do obu grup cudzoziemców, i umieszczenie ich w odrębnym rozdziale ustawy. Proponujemy następujące brzmienie tego rozdziału:

Rozdział 6a

Pomoc prawna w sprawach cudzoziemców

Art. 32a. Niniejszy rozdział określa udzielanie pomocy prawnej cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy oraz cudzoziemcom, w sprawie których toczy się postępowanie o wydalenie z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 32b. 1. Cudzoziemcom, o których mowa w art. 32a ustawy, przysługuje:

- 1) prawo do informacji w zrozumiałym dla nich języku,
- 2) prawo do podstawowej pomocy prawnej, z tym, że obejmuje ona także reprezentację cudzoziemca w postępowaniu administracyjnym,
- 3) prawo do kwalifikowanej pomocy prawnej – wyłącznie w postępowaniu sądowym.

Art. 32c. 1. Pomocy prawnej udziela się cudzoziemcom, o których mowa w art. 32a:

- 1) ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy, korzystającym z pomocy, o której mowa w art. 56 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) umieszczonym w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców lub aresztach w celu wydalenia.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, decyzja Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców zastępuje zaświadczenie i wniosek, o którym mowa w art. 23 ustawy.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, postanowienie o umieszczeniu w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia zastępuje zaświadczenie i wniosek, o którym mowa w art. 23 ustawy.

4. Cudzoziemcom, o których mowa w ust. 1 udziela się pomocy prawnej bezpłatnie.

5. Innym cudzoziemcom, o których mowa w art. 32a ustawy pomoc jest udzielana na zasadach ogólnych, określonych w ustawie.

Art. 32d. Dyrektor Krajowego Centrum może zlecić udzielanie podstawowej pomocy prawnej cudzoziemcom, o których mowa w art. 32a ustawy, w szczególności na terenie ośrodków dla cudzoziemców ubiegających się o status uchodźcy, strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców oraz aresztów w celu wydalenia, organizacjom pozarządowym, do zadań statutowych których należy udzielanie pomocy prawnej cudzoziemcom.

Uzasadnienie:

W przypadku osób ubiegających się o status uchodźcy, obowiązek zapewnienia pomocy prawnej zostanie nałożony na państwo przez Dyrektywę Rady Unii Europejskiej dotyczącą minimalnych standardów postępowania w sprawach o nadanie i cofnięcie statusu uchodźcy (Interinstitutional File: 2000/0238 (CNS)), w sprawie której została osiągnięta zgoda polityczna państw członkowskich.

W postępowaniach o wydalenie cudzoziemca z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, organy administracji mają obowiązek stwierdzenia, czy wydalenie cudzoziemca nie stanowi naruszenia postanowień Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Ze względu na znaczenie tego postępowania dla ochrony podstawowych praw człowieka, cudzoziemcy powinni mieć dostęp do skutecznej pomocy prawnej.

W praktyce ich dostęp do pomocy prawnej jest bardzo ograniczony, jeżeli przebywają oni w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców lub areszcie w celu wydalenia.

Dodatkowym argumentem, przemawiającym za ułatwieniem dostępu do pomocy prawnej cudzoziemcom należącym do tej grupy, jest wyeliminowanie sytuacji, w której uzyskanie dostępu do pomocy prawnej byłoby jednym z powodów instrumentalnego wykorzystywania postępowania o nadanie statusu uchodźcy.

Z wyrazami szacunku,

Łukasz Bojarski, Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Filip Czernicki, Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych

Witold Klaus, Polskie Stowarzyszenie Edukacji Prawnej

Alicja Moroz-Rutkowska, Związek Biur Porad Obywatelskich

Urszula Nowakowska, Centrum Praw Kobiet

Michał Ochwat, Parlament Studentów RP

Grzegorz Wiaderek, Fundacja im. Stefana Batorego

W imieniu w/w: Łukasz Bojarski (*podpis*)